

Robert Grosseteste

De luce seu de inchoatione formarum¹

[1] Formam primam corporalem, quam quidam corporeitatem vocant, lucem esse arbitror. Lux enim per se in omnem partem se ipsam diffundit, ita ut a puncto lucis sphaera lucis quamvis magna subito generetur, nisi obsistat umbrosum. Corporeitas vero est, quam de necessitate consequitur extensio materiae secundum tres dimensiones, cum tamen utraque, corporeitas scilicet et materia, sit substantia in se ipsa simplex, omni carens dimensione. Formam vero in se ipsa simplicem et dimensione carentem in materiam similiter simplicem et dimensione carentem dimensionem in omnem partem inducere fuit impossibile, nisi seipsam multiplicando et in omnem partem subito se diffundendo et in sui diffusionem materiam extendendo, cum non possit ipsa forma materiam derelinquere, quia non est separabilis, nec potest ipsa materia a forma evacuari. – Atqui lucem esse proposui, cuius per se est haec operatio, scilicet se ipsam multiplicare et in omnem partem subito diffundere. Quicquid igitur hoc opus facit, aut est ipsa lux, aut est hoc opus faciens in quantum participans ipsam lucem, quae hoc facit per se. Corporeitas ergo aut est ipsa lux, aut est dictum opus faciens et in materiam dimensiones inducens, in quantum participat ipsam lucem et agit per virtutem ipsius lucis. At vero formam primam in materiam dimensiones inducere per virtutem formae consequentis ipsam est impossibile. Non est ergo lux forma consequens ipsam corporeitatem, sed est ipsa corporeitas.

228

[2] Amplius: formam primam corporalem formis omnibus sequentibus digniorem et excellentioris et nobilioris essentiae et magis assimilatae formis stantibus separatis arbitrantur sapientes. Lux vero omnibus rebus corporalibus dignioris et nobilioris et excellentioris essentiae est, et magis omnibus corporibus assimilatur formis stantibus separatis, quae sunt intelligentiae. Lux est ergo prima forma corporalis.

¹ Latinsko besedilo je povzeto po izdaji Ludvika Baura, v *Die philosophischen Werke des Robert Grosseteste, Bischofs von Lincoln*, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, Münster v Vestfaliji 1912, str. 51–59.

Robert Grosseteste

O svetlobi ali o začetku oblik

[1] Menim, da je prva telesna oblika, ki jo nekateri imenujejo telesnost, [izvorna] svetloba. [Izvorna] svetloba se namreč sama od sebe širi tako, da iz točke [izvorne] svetlobe hitro nastane poljubno velika sfera [izvorne] svetlobe, če ji ni v napoto kak neprosojen predmet. Raztezanje materije po treh razsežnostih je nujni spremljevalec telesnosti, čeprav sta vendar obe, tako telesnost kot materija, snovi, ki sta sami po sebi enostavni in brez kakršnekoli razsežnosti. Nemogoče pa bi bilo, da bi oblika, ki je sama po sebi enostavna in brez razsežnosti, na vse strani vnesla razsežnost v materijo, ki je prav tako enostavna in brez razsežnosti, če se ne bi pomnožila in se hitro razširila na vse strani ter pri tem širila materijo; oblika namreč ne more zapustiti materije, saj se od nje ne more ločiti, niti ne more materija biti brez oblike. Toda predlagal sem, da je [izvorna] svetloba tista, ki lahko po naravi deluje tako, to je, da se pomnoži in hitro razširi na vse strani. Kar torej vrši to dejanje, je ali sama [izvorna] svetloba ali pa to dejanje vrši nekaj, kar je deležno [izvorne] svetlobe, ki to opravlja sama po sebi. Telesnost je torej ali sama [izvorna] svetloba ali nekaj, kar vrši omenjeno dejanje in v materijo vnaša razsežnosti, je deležno [izvorne] svetlobe ter deluje s pomočjo te [izvorne] svetlobe. Toda nemogoče je, da bi prva oblika v materijo vnašala razsežnosti s pomočjo oblike, ki ji sledi. Zato [izvorna] svetloba ni oblika, ki sledi telesnosti, ampak je telesnost sama.

[2] Dalje: filozofi menijo, da je prva telesna oblika bolj vzvišena ter po bistvu odličnejša in plemenitejša od vseh oblik, ki ji sledijo, ter da je bolj podobna (sc. od materije) ločenim oblikam. [Izvorna] svetloba pa je bolj vzvišena, plemenitejša ter odličnejša po bistvu kot vse telesne oblike in je bolj kot vsa telesa podobna ločenim oblikam, ki so Umi. [Izvorna] svetloba je torej prva telesna oblika.

229

[3] [Izvorna] svetloba torej, ki je prva oblika, ustvarjena v prvi materiji, se je na vseh straneh neskončnokrat pomnožila ter v vse smeri enakomerno razširila; v začetku časa je tako širila materijo, ki je ni mogla zapustiti, ter jo vlekla s seboj v tako veliko gmoto, kolikršen je ustroj sveta. Širjenje materije ne bi bilo

[3] Lux ergo, quae est prima forma in materia prima creata, seipsam per seipsam undique infinities multiplicans et in omnem partem aequaliter porrigens, materiam, quam relinquere non potuit, secum distrahens in tantam molem, quanta est mundi machina, in principio temporis extendebat. Nec potuit extensio materiae fieri per finitam lucis multiplicationem, quia simplex finities replicatum quantum non generat, sicut ostendit Aristoteles in *de caelo et mundo*.² Infinities vero multiplicatum necesse est finitum quantum generare, quia productum ex infinita multiplicatione alicuius in infinitum excedit illud, ex cuius multiplicatione producit. Atqui simplex a simplici non exceditur in infinitum, sed solum quantum finitum in infinitum excedit simplex. Quantum enim infinitum infinities infinite excedit simplex. – Lux igitur, quae est in se simplex, infinities multiplicata materiam similiter simplicem in dimensiones finitae magnitudinis necesse est extendere.

[4] Est autem possibile, ut aggregatio numeri infinita ad congregationem infinitam in omni numerali se habeat proportione et etiam in omni non numerali. Et sunt infinita aliis infinitis plura et alia aliis pauciora. Aggregatio omnium numerorum tam parium quam imparium est infinita, et ita est maior aggregatione omnium numerorum parium, quae nihilominus est infinita; Excedit namque eam aggregatione omnium numerorum imparium. Aggregatio etiam numerorum ab unitate continue duplorum est infinita; et similiter aggregatio omnium subduplorum illis duplis correspondentium est infinita. Quorum subduplorum aggregationem necesse est esse subduplam ad aggregationem duplorum suorum. Similiter aggregatio omnium numerorum ab unitate triplorum tripla est aggregationi omnium subtriplorum suorum istis triplis respondentium. – Et similiter patet de omnibus speciebus numeralis proportionis, quoniam secundum quamlibet earum proportionari potest finitum ad infinitum.

230

[5] Si vero ponatur aggregatio infinita omnium duplorum continue ab unitate et aggregatio infinita omnium subduplorum illis duplis correspondentium, tollaturque de aggregatione subduplorum unitas vel quivis numerus finitus, iam subtractione facta non remanebit inter aggregationem primam et residuum de aggregatione secunda dupla proportio; sed nec aliqua numeralis proportio, quia si de numerali proportione per subtractionem a minori extremitate relinquatur alia numeralis proportio, oportet, ut subtractum istius, a quo subtrahi-

² Aristoteles, *De caelo et mundo* I, 5-7.

mogoče, če bi bilo množenje [izvorne] svetlobe omejeno, saj omejeno množenje enostavne stvari ne ustvarja količine, kot je razložil že Aristotel v delu *O nebu in svetu*.¹ Neizogibno pa je, da neskončnokrat pomnoženo proizvede omejeno količino, saj kar je ustvarjeno z neskončno pomnožitvijo, neskončno presega tisto, iz pomnožitve katerega je ustvarjeno. Enostavno enostavnega ne presega neskončno, ampak samo omejena količina neskončno presega enostavno. Neskončna količina namreč neskončnokrat neskončno presega enostavno. Neizogibno je torej, da [izvorna] svetloba, ki je po naravi enostavna, neskončnokrat pomnožena, materijo, ki je prav tako enostavna, širi v razsežnosti omejene velikosti.

[4] Mogoče pa je, da med neskončnim seštevkom števil in neskončno vsoto obstajajo tako številčna kot neštevilčna razmerja. Nekatere neskončne (sc. stvari) so večje od drugih, nekatere manjše. Seštevki vseh števil, sodih in lihih, je neskončen; obenem je večji od vsote vseh parnih števil, ki ni nič manj neskončna, saj jo presega po vsoti vseh lihih števil. Tudi vsota števil, ki se začenjajo z ena in se neprekinjeno podvajajo, je neskončna. Prav tako je vsota vseh polovic, ki ustrezajo podvojenim, neskončna. Vsota teh polovic mora biti polovična v razmerju do vsote njihovih podvojenih (sc. števil). Podobno je vsota vseh števil, ki se začenjajo z ena in so pomnožene s tri, trojna v razmerju do vsote vseh njihovih tretjin, ki ustrezajo potrojenim (sc. številom). Tako je z vsemi vrstami številčnih razmerij, ker je mogoče glede na katerokoli izmed njih končno postaviti v razmerje do neskončnega.

[5] Če predpostavljamo, da imamo neskončno vsoto vseh števil, ki se začenjajo z ena in se neprekinjeno podvajajo, ter neskončno vsoto vseh polovic, ki ustrezajo tem podvojenim, ter vzamemo od seštevka polovic ena ali katerokoli končno število, po odštevanju prva vsota in ostanek druge vsote ne bosta več v razmerju dve proti ena; niti v nikakršnem številčnem razmerju, saj če od številčnega razmerja kot rezultat odštevanja od manjšega člana ostane drugo številčno razmerje, mora biti tisto, kar odštevamo, alikvotni del ali alikvotni deli alikvotnega dela tistega, od česar odštevamo. Končno število pa ne more biti alikvotni del ali alikvotni del alikvotnega dela brezmejnega števila. Če torej od neskončne vsote polovic odštejemo število, neskončna vsota podvojenih števil in ostanek neskončne vsote polovic nista več v številčnem razmerju.

¹ Aristoteles, *De caelo et mundo I*, 5-7.

tur, sit pars aliquota vel aliquot partes aliquotae. Numerus vero finitus numeri infiniti aliquota vel aliquot aliquotae esse non potest. Subtracto igitur numero de aggregatione subdupla infinita non remanet proportio numeralis inter aggregationem duplam infinitam et residuum de aggregatione subdupla infinita.

[6] His ergo ita se habentibus manifestum est, quod lux multiplicatione sua infinita extendit materiam in dimensiones finitas minores et dimensiones finitas maiores secundum quaslibet proportiones se habentes ad invicem, numerales scilicet et non numerales. Si enim lux multiplicatione sui infinita extendit materiam in dimensionem bicubitam, eadem infinita multiplicatione duplicata extendit eam in dimensionem tetracubitam, et eadem subduplicata extendit eam in dimensionem monocubitam; et sic secundum ceteras proportiones numerales et non numerales.

[7] Iste, ut reor, fuit intellectus philosophorum ponentium omnia componi ex atomis et dicentium, corpora ex superficiebus componi et superficies ex lineis et lineas ex punctis. – Nec contradicit haec sententia ei, quae ponit, magnitudinem solum ex magnitudinibus componi, quia tot modis dicitur totum, quot modis dicitur pars. Aliter namque dicitur medietas pars totius, quae bis sumpta reddit totum, et aliter est costa pars diametri, quae non aliquotiens sumpta reddit diametrum, sed aliquotiens sumpta exsuperatur a diametro. Et aliter dicitur angulus contingentiae pars anguli recti, in quo est infinities, et tamen finite subtractus ab eo diminuit illum; et aliter punctus pars lineae, in qua est infinities, et finite subtractus ab ea non diminuit eam.

[8] Rediens igitur ad sermonem meum dico, quod lux multiplicatione sui infinita in omnem partem aequaliter facta materiam undique aequaliter in formam sphaericam extendit, consequiturque de necessitate huius extensionis partes extremas materiae plus extendi et magis rarefieri, quam partes intimas centro propinquas. Et cum partes extremae fuerint ad summum rarefactae, partes interiores adhuc erunt maioris rarefactionis susceptibiles.

[9] Lux ergo praedicto modo materiam primam in formam sphaericam extendens et extremas partes ad summum rarefaciens, in extrema sphaera complevit possibilitatem materiae, nec reliquit eam susceptibilem ulterioris impressionis. Et sic perfectum est corpus primum in extremitate sphaerae, quod dicitur firmamentum, nihil habens in sui compositione nisi materiam primam et formam

[6] Ker je temu tako, je jasno, da [izvorna] svetloba v svojem neskončnem množenju širi materijo v manjše končne razsežnosti in večje končne razsežnosti glede na razmerja, ki vladajo med njimi, in sicer številčna in neštevilčna. Če namreč [izvorna] svetloba v svojem neskončnem množenju širi materijo v razsežnost dveh vatlov, jo v tem istem, a podvojenem množenju, širi v razsežnost štirih vatlov, polovična pa jo širi v razsežnost enega vatla; in tako naprej glede na druga številčna in neštevilčna razmerja.

[7] Po mojem mnenju so tako razmišljali filozofi, ki so razlagali, da je vse sestavljeno iz atomov, in trdili, da so telesa sestavljena iz ploskev, ploskve iz črt ter črte iz točk. To mnenje ni v nasprotju s tistim, po katerem je veliko sestavljeno samo iz velikosti, saj obstaja toliko izrazov za celoto, kolikor za del. Za polovico lahko rečemo tudi, da je del celote, ki podvojena da celoto, ter za stran, da je del premera, ki ne glede na to, kolikokrat jo seštejemo, ne da premera, ampak je vselej nekoliko manjša od premera. Ali pa lahko rečemo, da je kontingentni kot del pravega kota, v katerem se neskončnokrat ponavlja, a ga vendar, če ga od njega (sc. pravega kota) odštejemo omejeno krat, zmanjšuje; ali drugače, lahko rečemo, da je točka del črte, v kateri se neskončnokrat ponavlja, ter je, če jo odštejemo od nje omejeno krat, ne krajša.

[8] Če se torej vrnem k svoji razpravi, bi rekel, da [izvorna] svetloba v svojem neskončnem in enakomernem množenju na vseh straneh enakomerno širi materijo v vse smeri v obliki sfere; zaradi tega širjenja se skrajni deli materije bolj širijo in redčijo kot deli, ki so bližje središču. Ko se bodo skrajni deli povsem razredčili, bodo postali notranji deli dovzetni za večje redčenje.

[9] [Izvorna] svetloba torej, ki je na opisan način, širila prvo materijo v obliko sfere in povsem razredčila njene skrajne dele, je v skrajni zunanji sferi popolnoma uresničila možnost materije, tako da ta ni bila več dovzetna za nadaljnje vplive. Tako je bilo v najbolj zunanjem delu sfere dovršeno prvo telo, ki se imenuje firmament, ki je sestavljeno samo iz prve materije in prve oblike. Zato je najenostavnejše telo, glede na dele, ki tvorijo njegovo bistvo, ter glede na količino, ki je največja; od telesnega rodu se razlikuje le v tem, da je v njem materija izpolnjena samo s prvo obliko. Telesni rod pa, ki je v tem in v drugih telesih ter ima v svojem bistvu prvo materijo in prvo obliko, izvzema iz izpopolnitve materije prva oblika in od manjšanja materije prva oblika.

primam. Et ideo est corpus simplicissimum quoad partes constituentes essentiam et maximam quantitatem, non differens a corpore genere nisi per hoc quod in ipso materia est completa per formam primam solum. Corpus vero genus, quod est in hoc et in aliis corporibus, habens in sui essentia materiam primam et formam primam, abstrahit a complemento materiae per formam primam et a diminutione materiae per formam primam.

[10] Hoc itaque modo completo corpore primo, quod est firmamentum, ipsum expandit lumen suum ab omni parte sua in centrum totius. Cum enim sit lux perfectio primi corporis, quae naturaliter se ipsam multiplicat a corpore primo, de necessitate diffunditur lux in centrum totius. Quae cum sit forma tota non separabilis a materia in sui diffusionem a corpore primo, secum extendit spiritualitatem materiae corporis primi. Et sic procedit a corpore primo lumen, quod est corpus spirituale, sive mavis dicere spiritus corporalis. Quod lumen in suo transitu non dividit corpus per quod transit, ideoque subito pertransit a corpore primi caeli usque ad centrum. Nec est eius transitus, sicut si intelligeretur aliquid unum numero transiens subito a caelo in centrum – hoc enim forte est impossibile –, sed suus transitus est per sui multiplicationem et infinitam generationem luminis. Ipsum ergo lumen a corpore primo in centrum expansum et collectum molem existentem infra corpus primum congregavit; et cum iam non potuit minorari corpus primum, utpote completum et invariable, nec potuit locus fieri vacuus, necesse fuit, ipsa in congregatione partes extimas molis extendi et disgregari. Et sic proveniebat in intimis partibus dictae molis maior densitas, et in extimis augmentabatur raritas; fuitque potentia tanta luminis congregantis et ipsa in congregatione segregantis, ut ipsas partes extimas molis contentae infra corpus primum ad summum subtiliarent et rarefacerent. Et ita fiebat in ipsis partibus extimis dictae molis sphaera secunda completa nullius impressionis ultra receptibilis. Et sic est complementum et perfectio sphaerae secundae: lumen quidem gignitur ex prima sphaera, et lux, quae in prima sphaera est simplex, in secunda est duplicata.

[11] Sicut autem lumen genitum a corpore primo complevit sphaeram secundam et intra secundam sphaeram molem densiorem reliquit, sic lumen genitum ex sphaera secunda sphaeram tertiam perficit et infra ipsam sphaeram tertiam molem adhuc densiorem congregatione reliquit. Atque ad hunc ordinem processit ipsa congregatio disgregans, donec complerentur novem sphaerae caelestes et congregaretur inter sphaeram nonam infimam moles densata, quae esset quat-

[10] Na ta način dovršeno prvo telo, to je firmament, sámo širi svojo svetlobo z vseh strani v središče celote. Ker je [izvorna] svetloba namreč dovršitev prvega telesa, ki se naravno pomnožuje iz prvega telesa, se po nuji širi v središče celote. Ker je ta [izvorna] svetloba oblika, ki je v celoti neločljiva od materije v svojem širjenju iz prvega telesa, širi s seboj duha materije prvega telesa. Tako iz prvega telesa nastane svetloba, ki je duhovno telo oziroma, če se izrazimo boljše, telesni duh. Ta svetloba na svoji poti ne deli telesa, skozi katerega prehaja, in tako hipoma prepotuje od telesa prvega neba vse do središča. Njenega prehajanja si ne smemo razlagati, kot nekaj po številu enega, ki hitro prepotuje od neba do središča – to je namreč morda nemogoče –, ampak gre za prehajanje na način pomnoževanja same sebe in neskončnega proizvajanja svetlobe. Ta svetloba, ki se je razširila iz prvega telesa in nabrala v središču, je torej zbrala gmoto, ki se je nahajala pod prvim telesom; ker se prvo telo ni moglo več zmanjšati, saj je bilo dovršeno in nespremenljivo, in ker ni bilo mogoče, da bi prostor ostal prazen, so se morali v tem združevanju skrajni deli gmote razširiti in razpršiti. Tako so notranji deli omenjene gmote postajali gostejši, zunanji pa so se vedno bolj redčili; moč svetlobe, ki je združevala in v združevanju razdruževala, je bila tolikšna, da so se skrajni deli gmote, ki se je nahajala pod prvim telesom, povsem stanjšali in razredčili. Tako je v teh zunanjih delih omenjene gmote nastajala in se uresničevala druga sfera, nedovzetna za nadaljnje vplive. Druga sfera je uresničena in dovršena tako, da svetloba pride iz prve sfere, [izvorna] svetloba pa, ki je v prvi sferi enostavna, je v drugi podvojena.

[11] Kakor pa je svetloba, ki je nastala iz prvega telesa, dovršila drugo sfero ter znotraj druge sfere pustila gostejšo gmoto, tako je svetloba, ki je nastala iz druge sfere, dovršila tretjo sfero in v združevanju pod to tretjo sfero pustila še gostejšo gmoto. V tem redu se je nadaljevalo združevanje in razdruževanje, dokler ni bilo dovršenih devet nebesnih sfer in se je pod najnižjo deveto sfero zbrala gosta gmota, ki je materija štirih elementov. Najnižja sfera, to je sfera lune, ki prav tako iz sebe poraja svetlobo, je s svojo svetlobo tako združila gmoto, ki se je nahajala pod njo, ter v združevanju zredčila in razdružila njene skrajne dele. Vendar pa moč te svetlobe ni bila takšna, da bi v združevanju povsem razdružila njene skrajne dele. Zato je vsak del te gmote ostal nepopoln in dovzeten za morebitno združevanje in razdruževanje. Iz zgornjega dela te gmote, ki ni povsem razpadel, pa je v procesu razpadanja nastal v ogenj, ki je še vedno ostal materija elementov. Ta element, ki iz sebe poraja svetlobo ter združuje gmoto, ki se nahaja pod njim, je razdružil njene skrajne dele, a vendar je bil ta proces

tuor elementorum materia. Sphaera autem infima, quae est sphaera lunae, ex se etiam lumen gignens, lumine suo et molem infra se contentam congregavit et congregando partes eius extimas subtiliavit et disgregavit. Non tamen fuit huius luminis potentia tanta, ut congregando partes eius extimas disgregaret ad summum. Propterea remansit in omni parte molis huius imperfectio et possibilitas receptionis congregationis et disgregationis. Et pars suprema molis huius disgregata non ad summum, sua tamen disgregatione ignis effecta, remansit adhuc materia elementorum. Et hoc elementum ex se lumen gignens et molem infra se contentam congregans eius partes extimas disgregavit, minori tamen ipsius ignis disgregatione; et sic produxit ignem. – Ignis vero ex se lumen gignens et molem infra contentam congregans eius partes extimas disgregavit, minori tamen ipsius disgregatione; et sic aërem produxit. – Aër quoque ex se corpus spirituale vel spiritum corporalem generans et intra se contentum congregans et congregando exteriora eius disgregans aquam produxit et terram. Sed quia in aqua plus remansit de virtute congregante, quam disgregante, remansit etiam ipsa aqua cum terra ponderosa.

[12] Hoc igitur modo productae sunt in esse sphaerae 13 mundi huius sensibilis: novem scilicet caelestes, inalterabiles, inaugmentabiles, ingenerabiles et incorruptibiles, utpote completae, et quattuor existentes modo contrario, alterabiles, augmentabiles, generabiles et corruptibiles, utpote incompletae. – Et patens est, quoniam omne corpus superius secundum lumen ex se progenitum est species et perfectio corporis sequentis. Et sicut unitas potentia est omnis numerus sequens, sic corpus primum multiplicatione sui luminis est omne corpus sequens.

[13] Terra autem est omnia corpora superiora aggregatione in se luminum superiorum. Propterea ipsa est, quae a poëtis Pan dicitur id est totum; et eadem Cybele, quasi cubile, a cubo id est soliditate nominatur, quia ipsa est omnium corporum maxime compressa, hoc est Cybele mater deorum omnium, quia, cum in ipsa superiora lumina sint collecta, non sunt tamen in ea per operationes suas exorta, sed possibile est educi ex ea in actum et operationem lumen cuiuscunque sphaerae volueris; et ita ex ea quasi ex matre quadam quivis deorum procreabitur. – Media autem corpora in duabus se habent habitudinibus. Ad inferiora quidem namque se habent sicut caelum primum ad omnia reliqua; et ad superiora, sicut terra ad omnia cetera. Et sic modis aliquibus in quolibet eorum sunt omnia reliqua.

razdruževanja šibkejši kot pri ognju; [in tako je nastal ogenj. Ogenj pa, ki iz sebe poraja svetlobo ter združuje gmoto, ki se nahaja pod njim, je razdružil njene skrajne dele, vendar je bil ta proces razdruževanja šibkejši:] tako je nastal zrak. Iz zraka pa, ki poraja duhovno telo oziroma telesnega duha ter združuje to, kar se nahaja znotraj njega, ter v združevanju razdružuje njegove skrajne dele, sta nastali voda in zemlja. Ker pa je v vodi ostalo več združujoče kot razdružujoče moči, sta tako voda kot zemlja obdržali svojo težkost.

[12] Tako je nastalo trinajst sfer našega zaznavnega sveta: devet nebesnih, ki se ne morejo spremeniti, povečati, ne morejo ničesar proizvesti ter propasti, ki so popolnoma dovršene, ter štiri, ki so povsem drugačne, so spremenljive, lahko se večajo, proizvajajo in propadejo, ki niso povsem dovršene. Jasno je, da je vsako višje telo glede na svetlobo, ki jo poraja, podoba ter dovršitev telesa, ki mu sledi. Kakor je mogoče, da je enota v vsakem naslednjem številu, tako je prvo telo preko množenja svoje svetlobe vsako naslednje telo.

[13] Zemlja pa je vsa višja telesa, saj združuje v sebi višjo svetlobo. Zato ji pesniki pravijo Pan, to je celota; imenujejo pa jo tudi Kibela, kar je podobno besedi cubile, po besedi cubus, to je trdni snovi, ker je od vseh teles namreč najbolj stisnjena; gre za Kibelo, mati bogov, ker čeprav je na njej (sc. zemlji) zbrana višja svetloba, pa na njej ni nastala zaradi svojega delovanja, ampak je iz nje mogoče pripeljati v dejanje in delovanje svetlobo katerekoli sfere; tako bodo iz nje kakor iz matere ustvarjeni vsi bogovi. Srednja telesa pa so v dvojnem razmerju. Do spodnjih so v takem razmerju kot prvo nebo do vseh ostalih, do zgornjih pa kot zemlja do drugih. Tako se na nek način v vsakem izmed njih nahajajo vsa ostala.

[14] Podoba in dovršitev vseh teles je [izvorna] svetloba: toda [izvorna] svetloba višjih teles je bolj duhovna in enostavna, spodnjih teles pa bolj telesna in pomnožena. Vendar pa vsa telesa nimajo enake oblike, čeprav izvirajo ali iz enostavne ali pomnožene [izvorne] svetlobe, kakor nimajo vsa števila enake oblike, čeprav vsa izhajajo iz enojnosti [tj. enosti, enote ali enice] in so pomnožena z večjimi ali manjšimi števili.

[15] Ta razprava je morda razjasnila pomen besed tistih, ki pravijo, da je »vse eno po popolni uresničitvi ene [izvorne] svetlobe« ter pomen besed tistih, ki pravijo, da je »tistega, kar je veliko, veliko zaradi različnega pomnoževanja [izvorne] svetlobe.«

[14] Et species et perfectio corporum omnium est lux: sed superiorum corporum magis spiritualis et simplex, inferiorum vero corporum magis corporalis et multiplicata. Nec sunt omnia corpora eiusdem speciei, licet a luce simpla vel multiplicata fuerint profecta, sicut nec omnes numeri sunt eiusdem speciei, cum tamen sint ab unitate maiori vel minori ultiplicatione collecti.

[15] Et in hoc sermone forte manifesta est intentio dicentium »omnia esse unum ab unius lucis perfectione« et intentio dicentium »ea, quae sunt multa, esse multa ab ipsius lucis diversa multiplicatione.«

[16] Cum autem corpora inferiora participant formam superiorum corporum, corpus inferius participatione eiusdem formae cum superiore corpore est receptivum motus ab eadem virtute motiva incorporali, a qua virtute motiva movetur corpus superius. Quapropter virtus incorporalis intelligentiae vel animae, quae movet sphaeram primam et supremam motu diurno, movet omnes sphaeras caelestes inferiores eodem diurno motu. Sed quanto inferiores fuerint, tanto debilius hunc motum recipiunt, quia quanto fuerit sphaera inferior, tanto est in ea lux prima corporalis minus pura et debilior.

[17] Licet autem elementa participant formam caeli primi, non tamen moventur a motore caeli primi motu diurno. Quamquam participant illa luce prima, non tamen oboediunt virtuti motivae primae, cum habeant istam lucem impuram, debilem, elongatam a puritate eius in corpore primo, et cum, habeant etiam densitatem materiae, quae est principium resistentiae et inoboedientiae. Putant tamen aliqui, quod sphaera ignis circumrotetur motu diurno, et significationem ipsius ponunt circumrotationem cometarum, et dicunt etiam hunc motum derivari usque in aquas maris, ita ut ex eo proveniat fluxus marium. Verumtamen omnes recte philosophantes terram ab hoc motu dicunt esse immunem.

[18] Eodem quoque modo sphaerae, quae sunt post sphaeram secundam, quae fere secundum computationem in sursum facta nominatur octava, quia participant formam illius, communicant omnes in motu suo, quem habent proprium praeter motum diurnum.

[19] Ipsae autem caelestes sphaerae, quia completae sunt, non receptibiles refractionis aut condensationis, lux in eis non inclinatur partes materiae a centro,

[16] Ker so nižja telesa deležna oblike višjih teles, nižje telo, ker si deli obliko z višjim telesom, sprejema gibanje od iste netelesne gibalne sile, ki giblje višje telo. Zato netelesna moč uma ali duše, ki giblje prvo in najvišjo sfero v dnevnem gibanju, giblje vse nižje nebesne sfere v istem dnevnem gibanju. Toda kolikor nižje so, toliko šibkejša je gibanje, ki so ga deležne, ker kolikor nižja je sfera, toliko manj čista in šibkejša je v njej prva telesna [izvorna] svetloba.

[17] Čeprav so elementi deležni oblike prvega neba, pa jih ne giblje gibalo prvega neba v dnevnem gibanju. Čeprav so deležni prve [izvorne] svetlobe, niso podrejeni prvi gibalni moči, ker je njihova [izvorna] svetloba nečista in šibka, še zdaleč ne tako čista kot [izvorna] svetloba v prvem telesu, ter ker imajo gosto materijo, ki je temelj upornosti in nepodredljivosti. A nekateri menijo, da se sfera ognja vrti v dnevnem gibanju ter kot primer tega navajajo krožno gibanje kometov; pravijo tudi, da se to gibanje razteza vse do morskih voda, in sicer tako, da iz njega izvira plimovanje morja. Toda vsi, ki pravilno razmišljajo, trdijo, da tega gibanja zemlja nima.

[18] Na ta način so tudi sfere, ki se nahajajo za drugo sfero – ta se, če štejemo od spodaj navzgor, navadno imenuje osma –, ker so deležne njene oblike, vse tudi deležne njenega gibanja, ki ga imajo poleg dnevnega gibanja.

[19] Ker so nebesne sfere dovršene, nedovzetne za redčenje ali zgoščevanje, [izvorna] svetloba v njih ne usmerja delov materije stran od središča, da bi jih zredčila ali k središču, da bi jih zgostila. Zato te nebesne sfere niso dovzetne ne za gibanje navzgor ne navzdol, temveč samo za krožno gibanje, ki ga vodi razumna gibalna moč, ki v sebi zrcali telesni vidik, in sfere vrti v telesnem kroženju. Elemente pa, ker so nedovršeni, dovzetni za redčenje in zgoščevanje, usmerja svetloba, ki je v njih, ali stran od središča, da jih redči, ali k središču, da jih zgoščuje. Zato se ti lahko naravno gibljejo navzgor ali navzdol.

[20] V najvišjem telesu, ki je tudi najenostavnejše, lahko najdemo naslednje štiri (sc. dele): obliko, materijo, sestavo in sestavljeno. Oblika, ki je nadvse enostavna, ima mesto enojnosti. Toda materiji zaradi njene dvojne moči, in sicer dovzetnosti za vplive ter zmožnosti sprejemanja le-teh, ter zaradi gostote, ki je glavna lastnost materije, ki je prvenstveno in predvsem lastnost dvojnosti, upravičeno pripada narava dvojnosti. Sestava ima v sebi trojnost, ker se v njej kaže oblikovana materija in materializirana oblika ter lastnost sestave, ki je drugačna od

ut rarefaciat eas, vel ad centrum, ut condenset. Et propter hoc ipsae sphaerae caelestes non sunt receptibiles motus sursum aut deorsum, sed solummodo motus circularis a virtute motiva intellectiva, quae in sese aspectum corporaliter reverberans ipsas sphaeras corporali circulat revolutione. Ipsa autem elementa, quia incompleta, rarefactibilia et condensabilia, inclinat lumen, quod in eis est, aut a centro, ut rarefaciat, aut ad centrum, ut condenset. Et propter hoc ipsa sunt aut sursum aut deorsum naturaliter mobilia.

[20] In supremo autem corpore, quod est simplicissimum corporum, est reperire quattuor, scilicet formam, materiam, compositionem et compositum. – Forma autem, utpote simplicissima, unitatis obtinet locum. – Materia autem propter duplicem potentiam ipsius, susceptibilitatem scilicet impressionum et earundem receptibilitatem, et etiam propter densitatem, quae radicaliter est ipsius materiae, quae primo et principaliter accidit binario, binarii naturam merito sortitur. – Compositio vero ternarium in se tenet, quia in ea patet materia formata et forma materiata et ipsa compositionis proprietas, quae a materia et forma alia et tertia reperitur in unoquoque composito. – Et quod est compositum praeter haec tria proprium, sub numero quaternario comprehenditur. – Est ergo in primo corpore, in quo scilicet virtualiter cetera corpora sunt, quaternarius, et ideo radicaliter numerus ceterorum corporum non ultra denarium invenitur. Unitas namque formae et binarius materiae et ternarius compositionis et quaternarius compositi, cum aggregantur; denarium constituunt. Propter hoc est denarius, numerus corporum sphaerarum mundi, quia sphaera elementorum licet dividatur in quattuor, una tamen est participatione naturae terrestri corruptibilis.

[21] Ex his patet, quod denarius sit numerus universitatis perfectus, quia omne totum et perfectum aliquid habet in se sicut formam et unitatem, et aliquid sicut materiam et binarium, et aliquid sicut compositionem et ternarium, et aliquid sicut compositum et quaternarium. Nec contingit ultra haec quattuor quantum addere. Quapropter omne totum et perfectum est decem.

[22] His autem manifestum est, quod solae quinque proportionales repertae in his quattuor numeris unum, duo, tria, quattuor aptantur compositioni et concordiae stabilienti omne compositum. Quapropter istae solae quinque proportionales concordantes sunt in muscis modulationibus, gesticulationibus et rhythmicis temporibus.

Explicit tractatus de luce Lincolniensis.

materije in oblike in je kot tretje moč najti v vsaki sestavljeni (sc. stvari). To, kar je sestavljeno, je mimo teh treh zajeto v številu štiri. V prvem telesu, v katerem so virtualno vsa ostala telesa, je torej četvernost, zato v osnovi število ostalih teles ni večje od deset. Če združimo enojnost oblike, dvojnost materije, trojnost sestave in četvernost sestavljenega, dobimo deset. Zato je deset število teles svetovnih sfer, ker je sfera elementov, čeprav razdeljena na štiri dele, vendarle ena glede na udeležnost v preminljivi zemeljski naravi.

[21] Iz tega je razvidno, da je deset popolno število vesoljstva, ker ima vsaka popolna celota v sebi nekaj, kar ustreza obliki in enojnosti, nekaj, kar ustreza materiji in dvojnosti, sestavi in trojnosti ter sestavljenemu in četvernosti. Tem štirim ni mogoče dodati še petega. Zato je vsaka popolna celota deset.

[22] S tem smo dokazali, da je samo pet delov, ki jih najdemo v teh štirih številih – ena, dve, tri, štiri –, primernih za sestavo in skladnost, ki daje stabilnost vsaki sestavljeni (sc. stvari). Zato samo teh pet delov vnaša skladnost v glasbene melodije, gibe ter ritmične metre.

[23] Konec razprave linkolnskega škofa o svetlobi.

Prevedla Zala Rott